डी.ए.वी. बी.ओ.आर.एल. पब्लिक स्कूल बीना,म.प्र.

प्रथम अभ्यास कार्यपत्रकम् 2014, **SA-2**

कक्षा–नवमी विषयं –संस्कृतम्

निर्देषाः –

(i)प्रष्नपत्रे चत्वारः खण्डाः सन्ति – खण्डः (क) अपठित–अवबोधनम् खण्डः (ख) रचनात्मकं कार्यम् खण्डः (ग) अनुप्रयुक्तव्याकरणम् खण्डः (घ) पठित–अवबोधनम्

(ii) सर्वे प्रष्नाः अनिवार्याः।

(iii) प्रष्नानाम् उत्तराणि खण्डानुसारं क्रमेणैव लेखनीयानि ।

(iv) प्रष्नसंख्या अवष्यं लेखनीया।

(v) उत्तराणि सस्कृतेन एव लेखनीयानि ।

खण्डः (क) अपठित – अवबोधनम्

1. अधोलिखितं अनुच्छेदं पठित्वा निर्देषानुसारं अनुच्छेदाधारितानां प्रष्नानाम् उत्तराणि लिखत–

कष्चन् ग्रामः। ग्रामसमीपे महद् वनम् आसीत्। तस्माद् वनात् यदा–कदाऽपि सिंहगर्जनं श्रूयते स्म। तस्मात् जनाः जानन्ति स्म यद् वने सिंहः वसति। कञ्चित्कालं यावत् सिंहगर्जनं न श्रुतम्। जनाः चिन्तितवन्तः –सिंहः कुत्राऽपि गतवान् इति। अनतरकाले कदापि सिंहस्य गर्जनमेव न श्रुतम् तदा जनाः निर्णीतवन्तः सिंहः मृतः इति। एवमेव बहोः कालात् संस्कृतसिंहानां गर्जनमेव न श्रुतम् इति कारणतः अद्य संस्कृतविषये अपि ''संस्कृतं निर्जीवम्'' इति आक्षेपः श्रूयते। यद्यपि एवं नास्ति, अतः संस्कृतेन संभाषणं अवश्यं करणीयम्।

I. **एकपदेन उत्तरत–**

(i) ग्रामसमीपे किम् आसीत् ? (ii) केन संभाषणं अवश्यं करणीयम् ?

(iii) कस्य गर्जनं श्रूयते स्म ? (iv) सिंहः मृतः इति के निर्णीतवन्तः ?

II. **पूर्णवाक्येन उत्तरत–**

(i) अद्य संस्कृतविषये किम् श्रूयते ? (ii) जनाः किम् चिन्तितवन्तः ?

III. **अस्य गद्यांषस्य कृते समुचितं षीर्षकं लिखत् ।**

Iv.निर्देषानुसारं प्रदत्तविकल्पेभ्यः उचितम् उत्तरं चित्वा लिखत –

(i) ''जनाः निर्णीतवन्तः सिंहः मृतः इति'' पदेषु अव्ययपदं किम् ?

(अ) निर्णीतवन्तः (ब) सिंहः (स) जनाः (द) इति

. (ii) ''श्रुतम्'' इत्यस्य किं विलोमपदं अनुच्छेदे प्रयुक्तम् ?

(अ) न श्रुतम् (ब) श्रूयते स्म। (स) एवं नास्ति (द) निर्जीवम्''

. (iii) ' चिन्तितवन्तः ' इति क्रियापदस्य किं कर्तृपदं अनुच्छेदे प्रयुक्तम् ?

(अ) जनाः (ब) सिंहः (स) ग्रामः (द) देवाः

. (iv) निष्चयम् इत्यस्य किं समानार्थकपदं अनुच्छेदे प्रयुक्तम् ?

(अ) अपि (ब) असाध्याः (स) अतः (द) अवष्यं

डी.ए.वी. बी.ओ.आर.एल. पब्लिक स्कूल बीना,म.प्र.
द्वितीय अभ्यास कार्यपत्रकम् 2014, **SA-2**

कक्षा–नवमी विषयं –संस्कृतम्

खण्डः 'ख ' रचनात्मकं कार्यम्

2. संगणककक्षायां प्रवेषं प्राप्तुं प्रधानाचार्यं प्रति लिखिते प्रार्थनापत्रे रिक्तस्थानानि उचितपदैः पूरयत। पत्रं पुनः उत्तरपुस्तिकायाम् लिखत्। **1/2X10=5**

देववाणी भवनम्
तिथिः ....

(1)................................. प्रधानाचार्यवर्याः
(2)..,
सविनयं निवेदयामि यत् अहं (3)..................... कक्षायां 90 प्रतिषतअंकान् गृहीत्वा उत्तीर्णः जातः। अधुना अहं (4)................. प्रवेष्टुम् इच्छामि। गणितविषये तु (5).................. सर्वदा षतप्रतिषतम् (6).....................गृह्यन्ते। अद्यत्वे सर्वेषु कार्येषु (7).................. अनिवार्यम्। कृपया महम् (8)....................... प्रदाय (9)..................माम् अनुगृह्णन्तु ।
(10)..

प्रार्थी
अ. ब. स.

मंजूषा –

मान्याः, सधन्यवादः, आदरणीयाः, स्वीकृतिं, अंकाः, संगणककक्षायां, दषम, मया, संगणकम्, भवन्तः

3. मंजूषायां प्रदत्त–षब्दानां सहायतया चित्रं दृष्ट्वा पंच वाक्यानि संस्कृतेन लिखत्– 2X5=10

मंजूषा

अतीव, साधु, आत्मविष्वासः, जागृतः, वातावरणं ,सावधानाः, रामलक्ष्मणौ, षिवः

अथवा

स्वविद्यालये भवता/भवत्या प्रथमवारं संस्कृतनाटकस्य आयोजनं कृतम् । स्वमनोदषां वर्णयन् पंच वाक्यानि संस्कृतेन मंजूषापदसहायतया लिखतु ।

मंजूषा

मार्गदर्षनेन, चित्तं, व्याकुलं, अभिनयं, अतीव, साधु, आत्मविष्वासः, जागृतः, करतलध्वनिं, प्रसन्नाः, आदेषेन

डी.ए.वी. बी.ओ.आर.एल. पब्लिक स्कूल बीना,म.प्र.

तृतीय अभ्यास कार्यपत्रकम् 2014, **SA-2**

कक्षा–नवमी　　　　　　　　　　　　　　　　　　　　विषयं –संस्कृतम्

खण्डः 'ग ' 'अनुप्रयुक्त व्याकरणम्'

4. प्रदत्तविकल्पेभ्यः उचितम् उत्तरं चित्वा रिक्तस्थानानि पूरयत् –

(i) तौ.................................. विदेषयात्रायै गच्छतः।
(अ) राजौ　(ब) राजानौ　(स) राज्ञौ　(द) राजा

(ii) .... देशरक्षायै वचनबद्धाः सन्ति।
(अ) सैनिकः　(ब) सैनिकौ　(स) सैनिकाः　(द) सैनिक

(iii) यथा .... तथा पुत्री।
(अ) माः　(ब) माता　(स) मातृ　(द) मातुः

(iv) सागरविष्वविद्यालये .... पाठयन्ति
(अ) विद्वानाः　(ब) विद्वान　(स) विद्वान्सः　(द) विद्वान्

(v) .... समयम् व्यर्थं मा कुरु।
(अ) गच्छन　(ब) गच्छन्　(स) गच्छन्तं　(द) गच्छतः

(vi) .... अनेके गुणाः विद्यन्ते।
(अ) आत्मनि　(ब) आत्मनस्य　(स) आत्मनः　(द) आत्मा

(vii) .... आगते प्रणामः कर्तव्यः।
(अ) विदुषः　(ब) विदुषाम्　(स) विदुष　(द) विदुषि

(viii) .... वाहनेन धूम्रं उत्सृज्यते।
(अ) गच्छति　(ब) गच्छन्तम्　(स) गच्छता　(द) गच्छन्

(ix) स्वामिदयानंदः तु महान् .... एव।
(अ) आत्मनि　(ब) आत्मनस्य　(स) आत्मनः　(द) आत्मा

(x) संविधाने .... आस्था अनिवार्या।
(अ) भवताम्　(ब) भवदभ्यः　(स) भवान्　(द) भवद्

(xi) ग्वालियरनगरे .... समाधिः अस्ति।
(अ) राज्ञः　(ब) राजानौ　(स) प्रजा　(द) जना

(xii) षरीरे तु .... निवासः भवति।
(अ) आत्म　(ब) दन्ताः　(स) आत्मनः　(द) आत्मा

5. प्रदत्तविकल्पेभ्यः उचितम् उत्तरं चित्वा रिक्तस्थानानि पूरयत् –

(i) अत्र......................... नद्योः मेलनं भवति।
(अ) द्वे　(ब) द्वि　(स) द्वयोः　(द) द्वौ

(ii) मम गृहे जनाः सन्ति।
(अ) पंच　(ब) पंचः　(स) पंचाः　(द) पंचानि

(iii) .... जनौ गच्छतः।
(अ) द्वौवय　(ब) द्वौय　(स)द्वौव　(द) द्वौ

(iv) विद्यार्थिनः .... गुणाः विद्यन्ते।
(अ) पंच　(ब) पंचाः　(स) द्वे　(द) ऐकम्

(v) .... काकः आसीत्।
(अ)एका　(ब) एकः　(स) एकम　(द) एकम्

(vi) सागरविष्वविद्यालये .... षिक्षकाः पाठयन्ति ।

(अ) त्रीणि (ब) त्रे (स) त्रयः (द) त्रयाः

(vii) ....नेत्राभ्यां पष्यामि।

(अ) द्वौ (ब) द्वाभ्याम् (स) द्वे (द) द्वयः

(viii) सा .... वीरबालकस्य माता अस्ति।

(अ) एकस्याः (ब) एकम् (स) एकस्य (द) ऐका

(ix) .... लोकेषु धर्मः रक्षति।

(अ) त्रीणि (ब) त्रेषु (स) त्रिषु (द) त्रयाः

(x) सा .... पादेन खंजः।

(अ) एका (ब) एकः (स) एकम (द) एकेन

(xi) प्राणाः .... भवन्ति।

(अ) पंच (ब) पंचाः (स) पंचम (द) पंचः

(xii) मम .... भवनानि सन्ति।

(अ) चत्वाराः (ब) चत्वारः (स) चत्वारि (द) चत्वार

6. **कोष्ठके प्रदत्तधातुरूपस्य उचितम् रूपं चित्वा रिक्तस्थानानि पूरयत् –**

(i) वयं पीडितान् जनान्........................ ।

(अ) सेवेमहि (ब) सेवेवहि (स) सेवेम (द) सेवावहि

(ii) यूयम् पुस्तकं ....।

(अ) याचन्तम् (ब) याचध्वम् (स) याचे (द) याचेथाम्

(iii) सर्वे ध्यानेन ....।

(अ) पठेत् (ब) पठेयुः (स) पठेत (द) पठेतु

(iv) मिथ्या मा ....।

(अ) वदत (ब) वदतु (स) वदेतु (द) वदसि

(v) दुःखी न ....।

(अ) भवतुम (ब) भवत (स) भवतु (द) भवतु

(vi) त्वं श्यामं वनं ....।

(अ) नयेत (ब) नयेताम् (स) नयेः (द) नयेत्

(vii) चौराः पुस्तकं न ....।

(अ) हर (ब) हरत (स) हरतु (द) हरन्तु

(viii) नेता देषहितं ....।

(अ) चिन्तय (ब) चिन्तयतु (स) चिन्तयानि (द) चिन्तयेत्

(ix) उचितं धनं अपि ....।

(अ) लभेत् (ब) लभेय (स) लभेतु (द) लभतु

(x) विद्यायाः तमः ....।

(अ) नष्येत् (ब) नष्येतु (स) नष्ये (द) नष्य्

(xi) समये कार्यं ....।

(अ) करोतु (ब) कर (स) करतु (द) करोत्

(xii) मित्रं मम समीपे ....।

(अ) असानि (ब) अस्तु (स) एधि (द) स्ताम्

7. **प्रदत्तविकल्पेभ्यः उचितम् उत्तरं चित्वा रिक्तस्थानानि पूरयत् –**

(i) षोभयात्रा (1).....................................प्रति गच्छति।

(ii) सिंहः वनस्य (2)........................... अलम्।

(iii) माता.(3).................................... स्निह्यति।

(iv) सा (4).............................. विना न किमपि करोति।

(v) धिक् (5).................................

(vi) ग्रीष्मावकाषस्य (6)................................ अहं प्रयागं गमिष्यामि।

मंजूषा–

पषुभ्यः, मूर्खम्, नगरम्, अनन्तरम्, मयि, माम्,

4. **निर्देषानुसारं प्रकृतिप्रत्ययौ विभज्य संयोज्य वा रिक्तस्थानानि पूरयत् –**

(i) चटकया तत्र ....(कूज + क्त)

(ii) सः वार्ताम् श्रुतवान्।(........................... + क्तवतु)

(iii) का इयम् विपत्तिः....................................।(आगम् + क्त)

(iv) उपविषन्(....................... + षतृ) मानवः चिन्तयति।

(v) भीता (.......................... + क्त) वृद्धा गच्छति।

(vi) इमां प्रतिमां प्रधानमंत्रिः..........................(स्थापय + क्तवतु)

डी.ए.वी. बी.ओ.आर.एल. पब्लिक स्कूल बीना,म.प्र.

चतुर्थ अभ्यास कार्यपत्रकम् 2014, SA-2

कक्षा–नवमी **विषयं –संस्कृतम्**

खण्डः 'घ '

' पठित – अवबोधनम् '

1. **अधोलिखितं गद्यांषं, पद्यांषं, नाट्यांषं च पठित्वा प्रदत्त प्रष्नान् उत्तरत् –**

(अ) गद्यांषः

हल्दीघाटी युद्धं समाप्तं अभवत्। मेवाडाधिपतिः महाराणाप्रतापः पराजितः जातः। सम्पूर्णरूपेण संकटमापतितम्। मेवाडाधिपतिः महाराणाप्रतापः अरण्ये कतिपयैः विष्वासपात्रैः भटैः सह संकटापन्ने काले विचारमग्नः षिलायाम् उपविष्टः अस्ति। स्वदेषस्य रक्षायै युध्यमानस्य तस्य बहूनि वर्षाणि व्यतीतानि । हन्त! वराकस्य पार्ष्वे सेनाया भोजनसामग्र्याः च अभावः विद्यते। अधुना तु सः स्वकीयैः प्राणैरैव स्वदेषं स्वतंत्रं कर्तुम् इच्छति ।

I. एकपदेन उत्तरत–

(ii) प्रतापः कुत्र उपविष्टः अस्ति ?

II. पूर्णवाक्येन उत्तरत–

सः कथं स्वदेषं स्वतंत्रं कर्तुम् इच्छति ?

III. षुद्धम् उत्तरं चित्वा लिखत –

(i) भावः इत्यस्य किं विलोमपदं अनुच्छेदे प्रयुक्तम् ?

(अ) विभावः (ब) प्रभावः (स) अभावः (द) स्वभावः

(ii) हन्त ! पदे का विभक्तिः ?

(अ) द्वितीया (ब) तृतीया (स) प्रथमा (द) सम्बोधन

(आ) पद्यांषं

भारतं वर्वते मे परं सम्बलं , भारतं नित्यमेव स्मरामि प्रियम्।
भारतेनास्ति मे जीवनं जीवनं, भारतायार्पितं मेऽखिलं चेष्टितम्।।

I. एकपदेन उत्तरत–

(i) केन विना मम जीवनं जीवनं नास्ति?

(ii) मया भारताय किम् अर्पितम्?

II. पूर्णवाक्येन उत्तरत–

कीदृषं भारतं नित्यमेव स्मरामि

III. षुद्धम् उत्तरं चित्वा लिखत –

(i) ' भारतेनास्ति' इति पदस्य सन्धिच्छेदंकुरुत।

(अ) भार+तेनास्ति (ब) भारतेन+स्ति (स) भारतेना+स्ति (द) भारतेन+अस्ति

(ii) 'मे' इति पदस्य षुद्धः अर्थः अस्ति–

(अ) मत् (ब) मम (स) मयि (द) अहं

(इ) नाट्यांषः –

अष्टावक्रः – यदि भवान् इच्छति तदा यद् वस्तु भवदीयम् अस्ति तन्मह्यम् अर्पय।
जनकः – राज्यम् अर्पयामि?
अष्टावक्रः – राज्यं भवदीयं नास्ति। एतत् वंषपरम्पराप्राप्तम्।
जनकः – धनं ददामि?
अष्टावक्रः – धनं भवदीयम् नास्ति। एतत् प्रजायाः सकाषाद् आगतम्।
जनकः – षरीरं प्रयच्छामि ?
अष्टावक्रः – आत्मा षरीरस्य अध्यक्षः, न भवान्।
जनकः – स्वकीयं मनः समर्पयामि।
अष्टावक्रः – अस्तु इदम् एव अस्तु। दीयतां मे स्वमनः।

I. एकपदेन उत्तरत–

(i) जनकः स्वमनः कस्मै ददाति?

(ii) षरीरस्य कः अध्यक्ष?

II. पूर्णवाक्येन उत्तरत–

धनं कस्याः सकाषाद् आगतम्?

III. षुद्धम् उत्तरं चित्वा लिखत –

(i) स्वकीयं मनः समर्पयामि? अत्र मनः षब्दस्य किं विषेषणम्?

(अ) समर्पयामि (ब) मनः (स) स्वकीयं (द) कीयं

(ii) भगवन्! इति सम्बोधनं कस्मै प्रयुक्तम्?

(अ) षरीराय (ब) स्वमनाय (स) जनकाय (द) अष्टावक्राय

डी.ए.वी. बी.ओ.आर.एल. पब्लिक स्कूल बीना,म.प्र.

पंचम् अभ्यास कार्यपत्रकम् 2014, SA-2

कक्षा–नवमी **विषयं –संस्कृतम**

10. अधोलिखितष्लोकानां अन्वयं मंजूषायाः साहाय्येन पूरयत् –

(अ) मेघष्यामोऽमि नो कृष्णो , महाकायो न पर्वतः।
बलिष्ठोऽस्मि न भीमोऽस्मि, कोऽस्म्यहं नासिकाकरः।।

अन्वयः– मेघष्यामः (i) .... कृष्णः न , महाकायः (अस्मि) (ii) ....न, (iii) ....
. अस्मि,(iv) .... न अस्मि, नासिकाकरः कः (v) .... अस्मि ।

(आ) न कर्तुं समर्थोऽस्मि चर्चा विचारं , न यज्ञं न दानं न मानं विहारं।
प्रकुर्यां कथं पालनं मे प्रजायाः, क्षणो नास्मि लभ्यो यदा कल्पनायाः।।

<u>अन्व</u>यः– (अहं) चर्चां विचारं न (vi) .... न, दानं न, मानं (न) (vii) .... (च) कर्तुं (viii) ....
. न अस्मि मे प्रजायाः पालनं कथं प्रकुर्याम् यदा (ix) .... क्षणः (एव) (x) .... नास्ति।

मंजूषा – विहारं, अहं, कल्पनायाः, पर्वतः, समर्थः, अस्मि, एकम्,भीमः, बलिष्ठः, लभ्यः

11. रेखांकितपदानि आधृत्य प्रष्ननिर्माणं कुरूत् –

(i) मुनिना <u>आह्लादकरः</u> षब्दः श्रुतः।
(ii) <u>अहंकारेण</u> ज्ञानं नष्यति।
(iii) <u>हरेः</u> षस्त्रं वर्तुलाकारं भवति।
(iv) <u>मृगादीनां</u> मांसानि विक्रीणे।
(v) अभूतपूर्वाः सिद्धयः सम्प्राप्ताः।

11. अधोलिखितवाक्यानि कथाक्रमानुसारेण संयोज्य लिखत –

(i) अष्टावक्रः मातरम् अपृच्छत् – मातः! क्व आस्ते मे पिता?
(ii) मात्रा अनुमतः अष्टावक्रः राजसभां गतः।
(iii) अष्टावक्रः पण्डितानां चेष्टितं दृष्ट्वा उच्चैः अहसत्।
(iv) पण्डिताः तं वक्रदेहं बालं दृष्ट्वा हसितुं प्रारभन्त।
(v) हे राजन्! किम् वक्रे देहे आत्माऽपि वक्रः भवति।
(vi) जनकः अपृच्छत् – भो अष्टावक्र! किमर्थं हससि?
(vii) अष्टावक्रस्य षास्त्रपाण्डित्येन सर्वे प्रभाविताः जाताः।
(viii) जनकः स्वमनः अष्टावक्राय यच्छति।
(ix) जनकः प्रभावितः सन् अष्टावक्राय किमपि दातुं यच्छति।
(x) जनकः पराजितः भूत्वा अष्टावक्रस्य पादयोः पतति।

13. **रेखांकितषब्दानां प्रसंगानुसारं समुचितं अर्थं चित्वा लिखत –**

(i) वयं देषरक्षणाय पर्याकुलाः स्मः।

(अ) दुखिनः (ब) व्याकुलाः (स) सुदूरम् (द) अन्तिकम्

(ii) मुनिना आह्लादकरः षब्दश्रुतः।

(अ) अद्भुतः (ब) आकर्षकः (स) आनंददायकः (द) संगीतयुक्तः

(iii) क्षमी दाता गुणग्राही स्वामी पुण्येन लभ्यते।

(अ) राजा (ब) पतिः (स) ज्ञानी (द) संन्यासी

(iv) ते कथं ईदृषं विज्ञानं ।

(अ) दृष्यमानम् (ब) एतत्प्रकारकं (स) चमत्कारपूर्णम् (द) अद्भुतम्

(v) धनराषिं चरणयोः अर्पयति ।

(अ) उपहरति (ब) निक्षिपति (स) ददाति (द) अपहरति